

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI**

**DISKRET MATEMATIKA VA MATEMATIK MANTIQ
O'QUV DASTURI**

Bilim sohasi:	500000 – Tabiiy fanlar matematika va statistika
Ta'lif sohasi:	540000 – Matematika va statistika
Ta'lif yo'nalishlari:	60540200 – Amaliy matematika

Fan/modul kodi DMMM11209	O'quv yili 2024-2025	Semestr 1,2	ECTS - Kreditlar 5-4
Fan/modul turi Majburiy	Ta'lim tili O'zbek	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Haftadagi dars soatlari 4 Mustaqil ta'lim (soat) Jami yuklama (soat)
Diskret matematika va matematik mantiq	120	150	270
2.			<p>I. Fanning mazmuni. Fanni o'qtishdan maqsad - diskret matematika va matematik mantiq kursining asosiy maqsadi talabalarini matematikaning zaruriy ma'lumotlari majmuasi (tushunchalar, tasdiqlar va ularning isboti, amaliy masalalarni yechish usullari va boshqalar) bilan tanishitishidan iboratdir. Ayni paytda u talabalarini mantiqiy fikrlashga, to'g'ri xulosa chiqarishga, matematik madaniyatini oshirishga va shu bilan birgalikda talabalarini zamonaviy matematika asoslari bilan tanishitish, kasbiy faoliyatga oid masalalarini ongli ravishda tadqiq etish, muammolar yechimini topishda matematik analiz imkoniyatları mohiyatini tushuntirish va ularni qo'llay olishiغا оргатишга xizmat qiladi. Kurs talabalarga asosiy bilinliklari, tushunchalarini, tasdiqlari va ularning isboti, amaliy masalalarini yechish usullari, diskret matematika va matematik mantiqning nazariy asoslari haqidagi bilimlar, ixtisoslikni o'zlashtirishga zaruriy tayanch bilimlar amaliy masalalarni yuqori sifat va aniqlikda yechishning zamonaviy matematik usullari bilan talabalarni tanishitishidan iborat.</p> <p>Fanning vazifikasi – diskret matematika va matematik mantiq fani matematik tushunchalar mazmunini, qoidalarni va usullarni ongli o'zlashtirish orqali fikrlash madaniyatini egallash, axborotlarni tushunish, umumlashtirish va tahlil qilish, maqsadni qo'yish va unga erishish yo'llarini tanlash;</p> <p>-og'zaki va yozma nutqini asoslagan holda o'z fikrlarini mantiqan to'g'ri, aniq va ratsional ifodalash;</p> <p>-algebraning asosiy usullarini, jumladan nazariy va eksperimental tadqiqotlar usullarini kasbiy faoliyatga qo'llash kompetensiyalariga erishish va shu orqali matematik analiz, fanining muhandislik, fizika, texnika, iqtisod va boshqa sohalarni o'rganishda, ularning masalalarini yechishda, ayniqsa turli jarayonlarning matematik modellarini tahsil qilishda muhim ahamiyatga egaligini anglash.</p>

II. Nazariy qism (na'ruza mashg'ulotlari) Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

I semestr

1-mavzu. To'plamlar va ular ustida amallar. To'plamlar algebrasi.

Kiritish chiqarish qoidasi. To'plamlar, birlashmasi, kesishmasi, universal aniqlash, kiritish chiqarish qoidalari.

2-mavzu. Kombinatorika haqida umumiyy tushunchalar. Asosiy kombinatsiyalar, kombinatorikaning klassik masalalar, asosiy prinsiplar.

3-mavzu. Nyuton binomi. Paskal uchburcigi. Fibonachi sonlari almashitishlari, takroriy o'rinalashtirishlari, takroriy guruhlashlari. **4-mavzu.** Takrorli kombinatsiyalar. Nyuton binomi. Takroriy o'rinn bog'lovchilar. Chinililik jadvali. Mulohazalar, mantiqiy amallar, chinilik jadvali. **5-mavzu.** Mulohazalar va ular ustida amallar. Mantiqiy bog'lovchilar. Chinililik jadvali. Mulohaza, mantiqiy amallar, chinilik jadvali. **6-mavzu.** Teng kuchli formulalar va ularga doir teoremlar. Teng kuchlilik, teng kuchli almashitishlari, tavfoloyiyalar. **7-mavzu.** Keltirilgan formulalar. DNSh, KNSh. Mantiqiy amallarning to'liq sistemalari. Keltirilgan formulalar. DNSh, KNSh. Mantiqiy amallar to'liq sistemasi.

8-mavzu. Normal formulalar. Mukammal dizyunkтив va konyunkтив normal formulalar. Dizyunkтив va konyunkтив normal formalalar. Mukammal dizyunkтив va konyunkтив normal formalalar. **9-mavzu.** Mulohazalar algebrasi funksiyalar. Bul algebrasi. **10-mavzu.** Formal aksiomatik nazariya. Mulohazalar hisobi. Aksiomatik nazariya, aksiomal ar sistemasi, keltirib chiqarish, isbot, teorema, mulohazalar hisobi.

11-mavzu. Hosilaviy keltirib chiqarish qoidalari. Umumlashgan hulosa chiqarish, silogizm, kontrpozitsiya, ikki karra inkomi yo'qotish qoidasi.

12-mavzu. Isbotlash tushunchasi. Deduksiya teoremasi. Deduksiya teoremasi va uning ratibiqlari.

13-mavzu. Predikat tushunchasi. Predikatlar ustida mantiqiy amallar. Predikat, ular ustida amallar, missollar, predikatlar algebrasi.

14-mavzu. Umumiylik va mavjudlik kvantorlari. Cheklangan kvantorlar. Mantiqiy kvadrat. Kvantorlar, umumiylik va mavjudlik kvantorlari.

15-mavzu. Predikatlar algebrasining formulalarini. Bajariluvchi, rad etiluvchi formulalar, Aynan rost, aynan yolg'on formulalar. teng kuchliliklari.

II semestr

1-mavzu. Predikatlar algebrasida yechilish muammosi. Predikatlar algebrasida formulalarning teng kuchliligi. Teng kuchli formulalar, asosiy teng kuchliliklari.

2-mavzu. Formulalarning normal kanonik formalari. Predikatlar

algebraasining tabbiqlari. Predikatlar hisobi. Normal kanonik formalari.

Predikatlar algebraasining matematikaga tabbiqi.

3-mavzu. Matematik mantiq funksiyalarini minimallashtirish

muammosi. Diz'yunktiv normal shaklini soddalash-tirish masalasi.

Qisqartirilgan diz'yunktiv normal shakl. Qisqartirilgan diz'yunktiv normal shaklini yasash algoritmi.

4-mavzu. Matematik mantiq funksiyalarini minimallashtirish

muammosi. Tupikli diz'yunktiv normal shakllarni geometrik asosda yasash usullari. Tupikli diz'yunktiv normal shakllarni yasash algoritmi. Ayrim

yagona tarzda hosil qilinadigan diz'yunktiv normal shakllar.

5-mavzu. Matematik mantiq funksiyalarini minimallashtirish

muammosi. Joiz konyunksiyalar. Qisqartirilgan diz'yunktiv normal shakl.

6-mavzu. Graflar nazariyasinining elementlari. Graflar nazariyasinining

boshlang'ich ma'lumotlari. Graflarning berilish usullari. Graflar ustida

amallar.

7-mavzu. Graflar nazariyasinining elementlari. Mashrutlar va zanjirlar.

Eyler va Gamilton graflari. Graf, graf uchları, graf qirrasi, ilmoq, qo'shnilik matritsasi, insidentlik matritsasi.

8-mavzu. Oryentrlangan graflar. Tranzitiv graflar. Graflarning

bikomponentalari. Graflarda oriyent, izomorflik, tranzitivlik, bikomponenta.

9-mavzu. Graflarni bo'yash. Xromatik sonlar. Graflarni bo'yash algoritmari, xromatik sonni aniqlash.

III. Amaliy masiq'ulotlari buyicha ko'rsatma va taysiyalar

I semestr

Amaliy mashq'ulotlari uchun quyidagi mavzular taysiya etildi:

1-mavzu. To'plamlar va ular ustida amallar. To'plamlar algebrasini

Kiritish chiqarish qoidasi. To'plamlar, birlashmasi, kesishmasi, universal to'plan, tartiblangan juftlik, Dekart ko'paytma. To'plan elementlari sonini aniqlash, kiritish chiqarish qoidalarini.

2-mavzu. Kombinatorika haqida umumiy tushunchalar. Asosiy

kombinatsiyalar, kombinatorikaning klassik masalalari, asosiy prinsiplari.

3-mavzu. Nyuton binomi. Paskal uchburghi. Fibonachi sonlari.

4-mavzu. Takrorli kombinatsiyalar. Nyuton binomi. Takroriy o'rinn almashitishlar, faktoriy o'rinnalashitishlar, takroriy guruhlashlar.

5-mavzu. Mulhazalar va ular ustida amallar. Mantiqiy bog'lovchilar. Chinilik jadvali. Mulohaza, mantiqiy amallar, chinilik jadvali.

6-mavzu. Teng kuchli formulalar va ularga doir teoremlar. Teng kuchlilik, teng kuchli almashitishlar, tavtologiylar.

7-mavzu. Keltirilgan formulalar. DNSh, KNSh. Mantiqiy amallarning to'liq sistemalari. Keltirilgan formulalar. DNSh, KNSh.

Mantiqiy amallar to liq sistemasi.

8-mavzu. Normal formulalar. Mukammal diz'yunktiv va konyunktiv normal formulalar.

Mukammal diyzunktiv va konyunktiv normal formulalar.

9-mavzu. Mulhazalar algebrasini funksiyalari. Bul algebras.

10-mavzu. Formal aksiomatik nazarriya. Mulhazalar hisobi.

Aksiomatik nazarriya, aksiomalar sistemasi, keltirib chiqarish, isbot, teorema, mulhazalar hisobi.

11-mavzu. Hosilaviy keltirib chiqarish qoidalari. Umumlashgan hulosa chiqarish, sillogizm, kontrapozitsiya, ikki karra inkorni yo'qotish qoidasi.

12-mavzu. Isbotlash tushunchasi. Deduksiya teoremasi. Deduksiya teoremasi va uning tabbiqlari.

13-mavzu. Predikat tushunchasi. Predikatlar ustida mantiqiy amallar. Predikat, ular ustida amallar, missollar, predikatlar algebrasini.

14-mavzu. Umumiylilik va mayjudlik kvantorlari. Cheklangan kvantorlar. Mantiqiy kvadrat. Kvantorlar, umumiylilik va mayjudlik kvantorlari.

15-mavzu. Predikatlar algebraasinining formulalari. Bajariluvchi, rad etiluvchi formulalar, Aynan rost, aynan yolg'on formulalar.

II semestr

1-mavzu. Predikatlar algebraasida yechilish muammosi. Predikatlar algebraasida formulalarning teng kuchiliigi. Teng kuchli formulalar, asosiy teng kuchiliiklar.

2-mavzu. Formulalarning normal kanonik formalari. Predikatlar algebraasinining tabbiqlari. Predikatlar hisobi. Normal kanonik formalari.

3-mavzu. Matematik mantiq funksiyalarini minimallashtirish

muammosi. Diz'yunktiv normal shaklini soddalash-tirish masalasi. Qisqartirilgan diz'yunktiv normal shakl. Qisqartirilgan diz'yunktiv normal shaklini yasash algoritmi.

4-mavzu. Matematik mantiq funksiyalarini minimallashtirish

muammosi. Tupikli diz'yunktiv normal shakllarni geometrik asosda yasash usullari. Tupikli diz'yunktiv normal shakllarni yasash algoritmi. Ayrim yagona tarzda hosil qilinadigan diz'yunktiv normal shakllar.

5-mavzu. Matematik mantiq funksiyalarini minimallashtirish

muammosi. Joiz konyunksiyalar. Qisqartirilgan diz'yunktiv normal shakl. 6-mavzu. Graflar nazariyasinining elementlari. Graflar nazariyasinining boshlang'ich ma'lumotlari. Graflarning berilish usullari. Graflar ustida amallar.

7-mavzu. Graflar nazariyasinining elementlari. Mashrutlar va zanjirlar.

Eyler va Gamilton graflari. Graf, graf uchları, graf qirrasi, ilmoq, qo'shnilik matritsasi, insidentlik matritsasi.

8-mavzu. Oryentrlangan graflar. Tranzitiv graflar. Graflarning bikomponentalari. Graflarda oriyent, izomorflik, tranzitivlik, bikomponenta.

9-mavzu. Graflarni bo'yash. Xromatik sonlar. Graflarni bo'yash algoritmari, xromatik sonni aniqlash.

IV. Mustaqil ta'limgazalar

Mustaqil ta'limgazalar

Mustaqil ta'limgazalar – bu talabalarning jamoaviy taribda va yakka oshiriladi. Bunda har bir talabaga bitta jamoaviy mavzu yoki masalalar beriladi. Talaba berilgan misol yoki masalalarning maqsad va vazifalarini, mohiyatini tushungan holda qo'yilgan masalani o'rganib, izlanishlar olib boradi. Olingan natijalarni tahil qilib, yechimlari bilan taqdimotlar tayyorlab himoya qildi.

Mustaqil ta'limgazalar mazmuni talabalardan tomonidan

- ma'rura va analiy mashg'ulotlarga tayyorganlik;

- uy vazifalarini bajarish;

- nazariy bilimlarni o'zlashtirish;

- tabaqalashtirilgan yakka taribdag'i topshiriqlarni bajarish;

- mustaqil ta'limgazalarini o'zlashtirishdan iboratdir.

Mustaqil ta'limgazalarni etiladigan mavzular:

1. Diskret matematika va matematik mantiq fanidan tarixiy ma'lumotlar.

2. To'plamlar va ular ustida amallar. To'plamlar algebrasasi. Kiritish chiqarish qoidasi. To'plam elementari sonini aniqlash, kiritish chiqarish qoidalar.

3. Munosabatlар. Relyatsion algebra. Binar munosabatlarning ko'paytmasi.

4. Funksiya. Maxsus binar munosabatlар. Ekvivalentlik munosabati. Qisman tartiblangan to'plamlar.

5. Mulohaza, mantiqiy amallar, formula, qism formula, chinlik jadvali.

6. Mantiqiy bog'lovchilar. Mulohazalar algebrasi. Chinlik jadvali. Formula, qism formula.

7. Formulalarning teng kuchiligi. Mulohazalar algebrasining asosiy tengkuchililiklari.

8. Teng kuchililik, teng kuchli almashitirishlar, tautologiya. Teng kuchli formulalarga doir teoremlar.

9. Keltirilgan formulalar. Mantiqiy amallarning to'liq sistemalarini.

10. Normal formulalar. Mukammal dizyunktiv va konyunktiv normal formulalar.

11. Mulohazalar algebrasi formulalarining tabbiqlari. Mantiqiy masalalar yechish.

12. Rele-kontakt sxemalar.

13. Formal aksiomatik nazariya. Mulohazalar hisobi.

14. Hosisilaviy keltirib chiqarish qoidalar.

15. Silogizm, kontrofuziya, ikki karra inkorni tushirish qoidasi.

16. Deduksiya teoremasi. Deduksiya teoremasining tabbiqlari.

17. Aksiomatik nazariyaning to'algisi, zidsizligi, erkinligi, yechilish muammosi.

18. Elementar Bul funksiyalar. Ularning berilish usullari.

19. Muhim va soxta o'zgaruvchilar.

20. Muhim yopiq sinflar. To'liq sistemalar.

21. Dual funksiyalar. Duallik prinsipi.

22. Bul funksiyasini Jegalkin ko'phadiga yoyish.

23. To'la funksiyalar sistemasi.

24. Post teoremasi va uning natijalari.

25. Predikat tushunchasi. O'zgarmas va o'zgaruvchi mulohazalar.

26. Predikatlar ustida mantiqiy amallar.

27. Umumiylik va mavjudlik kvantorlar. Cheklangan kvantorlar.

28. Mantiqiy kvadrat. Predikatlar algebrasining formulalar.

29. Bajariuvchi, rad etiuvchi formulalar, Aynan rost, aynan yolg'on formulalar.

30. Predikatlar algebrasida formulalarning teng kuchiligi.

II semestr

1. Teng kuchli formulalar, asosiy teng kuchililiklari.

2. Umumiymatli formulalar.

3. Predikatlar algebrasining tabbiqlari. Predikatlar hisobi.

4. Kombinatorikaning asosiy elementlari.

5. Nyuton binomi. Fibonacci sonlari.

6. Takroriy kombinatsiyalar.

7. Algoritmlar tushunchasi.

8. Qismiy rekursiv funksiyalar.

9. Tyuring mashinasi. Algoritmlarni Tyuring mashinasida realizatsiya qilish.

10. Markovning normal algoritmi.

11. Rekurrent munosabatlari.

12. Rekurrent munosabatlarning umumiy hadini aniqlash.

13. Graflar va ularning berilish usullari. Graflarning turli.

14. Graf, graf uchlari, graf qirrasi, ilmoq, qo'shnilik matritsasi, insidentlik matritsasi.

15. Graflarni aylanib chiqish. Eyler va Hamilton graflari.

16. Eyler sikli. Fleri algoritmi.

17. Sikkomatik son.

18. Oriyentirlangan graflar. Tranzitiv graflar.

19. Graflarning bikomponentlari. Graflarni bo'yash algoritmlari, xromatik sonni aniqlash.

20. Xromatik sonlar. Graflarni bo'yash algoritmlari. Graflarni kodlash.

21. Daraxtlar. Daraxtlarda qidirish algoritmlari. Graflarni kodlash.

V. Ta'limgazalar (shakllanadigan kompetensiyalar)

Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:

Modul ma'ruzalar va analiy auditoriya mashg'ulotlari hamda talabalarning mustaqil faoliyati orqali tashkil etiladi. Ma'ruzallarda diskret matematika va matematik mantiq kursi munozaralarini tahli qilish uchun zarur bo'lgan nazariy ma'lumotlar beriladi. Analiy auditoriya mashg'ulotlari diskret matematika va matematik mantiq kursi muammolarini(misol va masalalar) taqdim etiladi va talabalarga ularni hal qilish uchun zarur matematik usullar va metodlarni qo'llash bo'yicha mashq qilish imkoniyati beriladi. Mustaqil ta'limgazalar munozaralarini chuquq o'rganib, adapbiyotlar va ilmiy jurnallar hamda manbaalarda foydalangan holda munozaralarini tahlili qilishi; (bilim)

Talabalardan bilimlarni nazorat qilish va baholash talabalarning faolligi, oraliq, nazorat, yakuniy nazorat hamda mustaqil ta'limgazalarini bajarish orqali analoga oshiriladi.

Kursni tugatgan talabalar:
Diskret matematika va matematik mantiq tushunchalari va tamoyillarini chuquq tushunishni namoyish etadi, diskret matematika va matematik mantiq metodlarning

	<p>mohiyatini chuqur tahlil qiladi, kasbiy faoliyatida muammolarini hal qilish uchun mos matematik mantiq, diskret matematika, matematik tahlili, geometriya, fanlar sohalarini bo'yicha bilim, malaka va ko'nikmalarga ega bo'ladi, ilmiy tadqiqot ishlarini bajarishda ishtiroy etadi; (ko'nikma)</p> <p>Talabalar , diskret matematika va matematik mantiq faniidan nazariv bilimlar, amaliy ko'nikmalat, mantiqiy fikrlash, to'g'ri xulosa chiqarish, matematik madaniyatini oshirish hamda ilmiy dunyoqarashini shakkantirish malakalariga ega bo'ishi kerak.</p>
4.	<p>VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • amaliy mashg'ulotlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • taqdinotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va hioya qilish uchun loyihalar
5.	<p>VII. Kreditlarni olish uchun talablar:</p> <p>Fanga oid nazariv va amaliy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, misol va masalalar natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan mavzular va tushunchalar haqida mustaqil mushohada yuritish, joriy va oralig' nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha variantlar asosida yozma vazifalarini bajarishni zarur.</p>
6.	<p>VIII. Asosiy adabiyotlar</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Н.Х.Касимов, “Diskret matematika va matematik mantiq aсослари”. Донишманд Зиёси 2020 ЎЗРОЎМТВ 2. Тўраев Х., Математик мantiq va diskret Matematika. Тош. Ўқитув 2003. 3. Тўраев Х., “Комбинаторика ва графлар назарияси” Тош. Ўқитув 2003. 4. N.X.Kasimov, “Diskret matematika”. VNESHINVESTPROM-2019 ЎЗРОЎМТВ
	<p>IX. Qo'shimcha adabiyotlar</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Юнусов А.С.. Математик мantiq va algoritmлар назариясиlementlari. Тош.яни аср.авлод 2006 2. Недедов В.Н., Осипова В.А. Курс дискретной математики. М.: МАИ, 1992.- 267 s. 3. Джеймс А. Андерсон. Дискретная математика и комбинаторика. Москва. Санкт Петербург. Киев , 2004.- 959 s 4. Алляев Й.А., Торин С.Ф. Дискретная математика и математическая логика. Учебник. Москва. Финансы и статистика . 2006. -366 s 5. Яблонский. Введение в дискретную математику. 1986, Москва, “Наука ”

Axborot manbalari http://www.edu.uz – O'zbekiston Respublikasi Oly ta'lim fan va innovatsiyalar vazirligi sayti. http://www.zivonet.uz – O'zbekiston Respublikasi axborot ta'lim tarmog'i http://www.cspl.uz - CHDPU sayti http://www.natljib.uz - (A.Navoy nomidagi O'z.MK)
Chirchiq davlat pedagogika universiteti tomonidan ishlab chiqilgan va universitet Kengashining 2024 yil “<u>дз</u>” <u>дизайт</u> – dagi qarori bilan tasdiqlangan
8. Fan/modul uchun ma'sul: Z.M.Murtozaqulov CHDPU, “Algebra va matematik analiz” kafedrasini o'qituvchisi.
9. Taqrizchilar: G'.X.Djumabayev – Chirchiq davlat pedagogika universiteti Matematika va informatika fakulteti “Algebra va matematik analiz” kafeda mudiri. J.A.dashev – V.Ramanoviskiy nomidagi Matematika instituti katta ilmiy hodimi f.m.f.d professor.